

Kentsel Yaşam Kalitesi

İbrahim YILDIZ¹

Özet

Sanayi Devrimi ile hızlanan kentleşme süreci çevresel, sosyal ve ekonomik sorunları beraberinde getirerek "kentsel yaşam kalitesi" kavramını gündeme getirmiştir. Kentler, sahip oldukları imkânlar sayesinde insanların yaşamlarını kolaylaştıran cazibe merkezleri haline gelmiştir. Ancak hızla artan kentleşme, doğal kaynakların tükenmesi ve sürdürülebilirlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi, bireylerin sosyal, ekonomik, çevresel, kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını gerektirir. Bunun için kent planlaması, altyapının geliştirilmesi, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi önlemler önemlidir. Ayrıca, güvenli bir yaşam ortamının sağlanması, sosyal donatı alanlarının iyileştirilmesi, çevresel sürdürülebilirlik kurallarının oluşturulması ve kentsel hizmetlerin erişilebilir hale getirilmesi gereklidir. Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesini belirleyen göstergeler üzerinde uzlaşmaya varılması, ideal kentin tanımını netleştirmede ve kent sakinlerinin yaşam standartlarını artırmada kritik bir rol oynamaktadır.

Başyuru Tarihi

29 Ocak 2026

Onay Tarihi

10 Mart 2026

Anahtar Kelimeler:

*Kent,
Kentsel Yaşam,
Yaşanabilirlik
Sürdürülebilirlik.*

Makale Türü:

Araştırma Makalesi.

Önerilen Atıf:

Yıldız, İ. (2026). Kentsel Yaşam Kalitesi, *Siirt Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 33-44.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19107121>

¹Dr. Öğretim Üyesi, Siirt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siirt, Türkiye, ibrahim.yildiz@siirt.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4440-837X>

Urban Quality Of Life

*İbrahim YILDIZ*¹

Abstract

The urbanization process, which accelerated with the Industrial Revolution, brought environmental, social, and economic problems with it, bringing the concept of "urban quality of life" to the forefront. Cities, thanks to the opportunities they offered, became centers of attraction that facilitated people's lives. However, rapidly increasing urbanization also brought about the depletion of natural resources and sustainability issues. Improving the quality of urban life requires meeting the social, economic, environmental, cultural, and psychological needs of individuals. For this purpose, measures such as urban planning, infrastructure development, preservation of historical and cultural values, and increased access to education and healthcare are crucial. Furthermore, ensuring a safe living environment, improving social amenities, establishing environmental sustainability guidelines, and making urban services accessible are essential. In this context, reaching a consensus on indicators that determine urban quality of life plays a critical role in clarifying the definition of the ideal city and improving the living standards of city residents.

Submitted
29 January 2026

Accepted
10 March 2026

Keywords:
City,
Urban Life,
Livability
Sustainability.

Article type:
Research article.

Suggested Citation:

Yıldız, İ. (2026). Urban Quality of Life, *Siirt Journal of Social Research*, 5(1), 33-44.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19107121>

¹Asst. Prof. Dr, Siirt University, Faculty of Economic and Administrative Sciences Political Science and Public Administration, Siirt, Türkiye, ibrahim.yildiz@siirt.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4440-837X>

GİRİŞ

18. yüzyılın ortalarında İngiltere, Fransa gibi ülkelerde başlayan sanayileşme hareketleri sonrasında kırdan kente başlayan yoğun göçler sonucu dünyada kentleşme oranındaki artış hızı dikkat çekmektedir. Batı Avrupa’da başlayan ve dünyanın diğer bölgelerinde artış gösteren sanayileşme hareketleri sonrasında artan işgücü ihtiyacı, kentlere göçlerin artmasında önemli bir etkidir. Kentlere artan göçler sonrasında hızla büyüyen kentlerin yanında yeni kentlerin de ortaya çıkmasıyla kentsel yaşamda yeni yeni sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Ülkelerin üretim yarışına girişmelerine yol açan Sanayi Devrimi sonrasında kentlerin nüfuslarının hızla artmasının yanında doğal kaynakların da tükenme hızında artış meydana gelmiştir. Çevresel kaynakların aşırı ve hızlı tüketimi, sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasına Zemin hazırlamış; mevcut eğilimin devam etmesi halinde çevresel kaynakların tükenebileceği yönündeki kaygılar artmıştır. Kaynakların hızlı tüketimi, aynı zamanda kaynaklara bağımlı olarak yaşayan başta insan olmak üzere tüm canlıların varlığını tehdit edebilecek boyutlara varmıştır.

Çevresel kaynakların sınırlı olması, gelecekte ihtiyaç duyulan kaynaklara erişimde çeşitli zorlukların yaşanabileceğine işaret etmektedir. Çevresel kaynakların sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen kentleşme sürecinin artışı, kentlerin ekolojik ayak izinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Dünya genelinde kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte 1960’lı yıllardan itibaren kentlerde yaşayan nüfus açısından “kentsel yaşam kalitesi” kavramını gündeme gelmiştir. Zira bu hızla artan kentleşmenin kentsel yaşam kalitesini etkileyen çevresel sorunların yanında sosyal ve ekonomik sorunlar da bireylerin kentsel yaşam kalitelerini etkileyebilmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi kavramının farklı akademik çalışmalarda kullanıldığı, ancak bu kavramın kullanıldığı çalışmalarda kentsel yaşam kalitesinin tüm boyutlarıyla ele alınmadan çalışmaların genelinde belli boyutlarının öne çıkarıldığı görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin tüm yönleri ile ortaya konulması amacıyla hazırlanan bu çalışmada ile kavram farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.

KENT VE YAŞAM KALİTESİ

Genel olarak nüfusun ve ekonominin yoğunlaştığı yer olarak tanımlanabilen kent, kırsal yerleşim ünitelerine göre insanların ihtiyaçlarının daha büyük bir kısmının karşılanması nedeniyle önemli bir mekândır. Bireylerin kırsal yaşamda erişemediği başta eğitim, sağlık olmak üzere birçok kamusal hizmetin yanında ekonomik ve sosyal gereksinimlerin de kentte karşılanabiliyor olması, kentin bireyler açısından önemini artıran bir mekân haline gelmesinde etkili olmaktadır.

Dünyada başlayan sanayileşme hareketi sonrasında kırdan kente göçler olmuştur. Kent nüfusunun artmasına paralel olarak kırsal nüfus oranında meydana gelen azalmalar yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Özellikle kentlerde artış gösteren sorunlara çözüm arayışlarının yanında kentlilerin huzur ve refahını artıracak önlemlerin de önceden alınması gerektiği anlayışı önem kazanmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan gelişmelerle birlikte kentsel yaşam kalitesi daha sık gündeme gelmiştir. Kentsel yaşam kalitesi dile getirilirken yaşam kalitesine vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesinden bahsedilirken yaşam kalitesine yer vermek gerekir.

Birbirinden farklı pek çok boyutu içinde barındırması, zaman, mekân ve kişiye göre farklılık göstermesi nedeniyle yaşam kalitesi kavramının tek bir tanımı yapılamamaktadır. İnsanların hep daha iyiyi arama arzusunda olmaları yaşam kalitesinin hiçbir zaman yakalanamayacak bir hedef olmasına

yol açmaktadır. Bu durum, yaşam kalitesinin belli bir zaman diliminde başkalarıyla göreceli olarak değerlendirilen bir kavram olmasına yol açmaktadır (Argüden, 2008: 11-13).

Fransızca kökenli olan “qualité” kavramı Türkçe’de karşılığı olan “kalite”, Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise “herhangi bir konuda üstünlük” yani bir şeyin niteliği anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2024). İnsan yaşamında önemli bir yer tutan kalite kavramı, insanların yaşadıkları mekândan kullandıkları ürüne kadar yaşamın her anında kullanılmaktadır. Yaşama dair kullanılan kalite kavramı zamanla yaşam kalitesi olarak kullanılmaya başlamıştır.

Farklı dalları temsil eden araştırmacıların incelediği bir kavram olan yaşam kalitesi, çok boyutlu bir kavram olup hem sosyal bilimler hem mühendislik ve fen bilimleri hem de sağlık bilimlerinde araştırma konusu olmuştur. Bu nedenle, her bilim dalına göre yaşam kalitesi konusunda çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Hatta, yaşam kalitesi refah ve mutluluk kavramları yerine de kullanılmaktadır (Veenhoven, 2000: 1). Yaşam kalitesi kavramı, sosyal ve fiziksel çevrede yaşayan insanların refahını etkilemektedir. İnsan ve insanın gündelik yaşamını geçirdiği fiziksel çevresi arasında var olan ilişki, yaşam kalitesi alanındaki çalışmaların temel noktasını oluşturmaktadır (Pacione, 2003: 19).

ABD’de 1960’lı yıllarda yaşam kalitesine ilişkin başlayan araştırmalar, sosyal göstergeler hareketine dayanmaktadır. Bu dönem farklı istatistik ve göstergeler elde etmek için toplanan veriler üzerinde çalışmalar yoğunlaşmıştır. 1970’lerde ise ABD’de yaşam kalitesinin bileşenleri konut, çevre ve güvenlik gibi başlıklar olduğuna ilişkin raporlar hazırlanmıştır (Marans, 2003: 74-75). Özellikle 1970’li yıllar ve sonrasında yaşam kalitesi olgusunun kentsel yaşama ilişkin kaliteyi öne çıkardığı görülmektedir. Kentleşmenin artışı ve kentsel yaşamdaki gelişmeler bu durumu ortaya çıkarmıştır. Yaşam kalitesine ilişkin yapılan çalışmalarda kentin en önemli unsurlarına yer verildiği görülmektedir.

Van Kamp ve arkadaşları (2003), yaşam kalitesinin sağlık, güvenlik, doğal kaynaklar, fiziksel çevre, hizmetler, toplumsal gelişim ve kişisel gelişim olmak üzere 7 farklı bileşeni olduğu sonucuna varmışlardır.

Campbell ve arkadaşları, yaşam kalitesi üzerine yapmış olduğu çalışmalarında; insanların mutluluk ve doyum duygularını ortaya koyan çalışmalarında yaşam kalitesinin sağlık, evlilik, aile hayatı, ulusal hükümet, dostluk, konut, iş, topluluk, inanç, rekreatif ve sportif etkinlikler ve mali durumla ilgili oldukları sonucuna varmışlardır (Campbell, vd., 1976). European Environment Agency tarafından yaşam kalitesinin açıklaması amacıyla tarım, enerji, ulaşım, doğa, turizm, iklim değişikliği, kıyılar ve denizler, hava kalitesi, katı atıklar, toprak, su, eve ait kullanımlar başlıklı konular ele alınmıştır. Kentsel atık sularının arıtılması, akarsulardaki oksijen seviyelerinin yükseltilmesi, çevreci ulaşım araçlarının kullanımının artırılması, konutlardaki tüketimin azaltılması gibi konular da yaşam kalitesini açıklamak için belirlenen kriterlerdir (European Environment Agency, 2004).

Yaşam kalitesi kavramına ilişkin çalışmalara genel olarak bakıldığında; kişilerin refah düzeyi, sağlık durumları, yaşadıkları ortamda güvende olmaları, yaşadıkları mutluluk düzeyi, talep ve beklentilerine ulaşma düzeyi, alınan hizmetlerin kalitesi, sosyal ve kültürel olarak beklentilerinin karşılanması ifade edilebilmektedir. Belirlenen kriterlerin de kentsel yaşama ilişkin olduğu açık bir şekilde görülebilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre, yaşam kalitesi, bireylerin hayatlarındaki durumları, ait oldukları kültürel yapılar ve değerler sistemi çerçevesinde algılama ve değerlendirme biçimidir. Bu kavram, bireyin fiziksel sağlığı, psikolojik durumu, özgürlük seviyesi, sosyal ilişkileri ve yaşadığı çevrenin temel özellikleriyle etkileşimde bulunarak şekillenen, son derece karmaşık ve geniş bir alanı

kapsamaktadır (WHO, 2024). Bu tanım, yaşam kalitesinin çok boyutlu bir olgu olduğunu ortaya koyarken, kentsel yaşam kalitesinin artırılmasının, bireylerin yaşam kalitesinin artmasına da bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü bir kent, insanlar ve onların yaşam kalitesinden bağımsız olarak varlık gösterebilirken, bireyler olmadan bir kent de var olamaz. Bu sebeple, kentsel yaşam kalitesi ile bireysel yaşam kalitesinin birbirini tamamlayan unsurlar olarak bir arada ele alınması gerekmektedir.

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

Kentsel yaşam kalitesinin, yaşam kalitesi kavramının mekânsal boyutunu oluşturduğu söylenebilir. 19. yüzyıl sonrasında kentleşme hızındaki artış, kentsel yaşam kalitesinin daha sık gündeme gelmesine yol açmıştır.

Toplumsal yapıda yaşanan değişimlerle birlikte, 19. ve 20. yüzyıldaki iktisada dayalı kalkınma anlayışı, 21. yüzyılda yerini insan odaklı kalkınmaya bırakmıştır. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, “kentsel yaşam kalitesi” kavramı ön plana çıkmıştır. Buradaki kalite, kentlerin fiziksel ve sosyal ortamlarının değerlerinin korunarak, değişen zaman dilimlerine uygun olarak iyileştirilmesi sürecini ifade eder (Karakurt Tosun, 2010:141).

Kentsel yaşam kalitesinin artmasının önemi, 1941 yılında yayımlanan Atina Antlaşması’nda vurgulanmıştır. Bu anlaşma, sağlıklı bir kent çevresinin oluşturulmasını ve kentleşmenin birey odaklı bir şekilde gerçekleştirilmesini merkeze almıştır. Atina Antlaşması, kentsel çevreyi uluslararası bir standartta düzenlemeyi amaçlamakta, toplumsal ahlakı temel alarak kent sorunlarını çözmeyi hedeflemektedir. Bireylerin konut hakkı ve yaşam standartlarının belirli bir seviyede tutulması ise bu anlaşma ile ilk kez gündeme getirilmiştir (Ertan, 2008: 5). II. Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan yeniden yapılanma sürecinde, insanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşturulması ve refah seviyelerinin artırılması gerekliliği, yaşam kalitesi araştırmalarını önemli kılmıştır (Evcil Türksever, 2001: 57-58).

Kentsel yaşam kalitesi kavramı ilk kez 1960’lı yıllarda, sosyal göstergeler hareketi (Social Indicators Movement) içerisinde kavramsallaşmaya başlamıştır. Bu kavram, ilk defa 1969 yılında Harvey Perloff’un “The Quality of the Urban Environment” (Yaşam Kalitesinin Mekânsal Boyutu) adlı eserinde ele alınmıştır. Perloff, yaşam kalitesinin kentsel alanlarda yaşayan bireylerin, çevreleriyle olan etkileşimiyle şekillendiğini ifade etmiştir (Perloff, 1969’dan akt., Atik vd., 2014: 22).

Kentsel yaşam kalitesi, bireylerin çevreyi algılama biçimlerine göre şekillenen ve çevrenin fiziksel, sosyal ve mekânsal unsurlarını ölçen bir kavramdır. Bu kavramda sadece çevrenin objektif özellikleri değil, aynı zamanda bireylerin bu unsurları nasıl algıladıkları ve onlara nasıl tepki verdikleri de dikkate alınmalıdır (Sapançalı, 2009: 16).

Yaşam kalitesi ile kentsel yaşam kalitesi arasındaki en temel fark, yaşam kalitesinin yalnızca bireyleri ilgilendirmesi, kentsel yaşam kalitesinin ise bireylerin yanı sıra tüm canlıları kapsıyor olmasıdır. Yaşam kalitesi, bireylerin mutluluk seviyelerini ya da tatmin derecelerini ifade ederken (Szalai, 1980: 8), kentsel yaşam kalitesi, kentteki sosyal ve fiziksel ortamın kolektif algısını da içermektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, çevrenin ölçülebilir nitelikteki mekânsal, sosyal ve fiziksel unsurlarını ve bu unsurların kent sakinleri tarafından nasıl algılandığını bütünlük bir şekilde ele alan bir kavram olarak tanımlanır (Van Kamp vd., 2003: 9). Bu tanım, kentsel yaşam kalitesinin hem bireysel algılarla hem de çevresel faktörlerle şekillenen dinamik bir yapı olduğunu göstermektedir.

Kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu yerlerde bireylerin göç etme eğilimini ortaya çıkararak demografik dengesizliklere yol açabilir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesi halk, politikacı ve planıcı arasında bütünleştirici bir kavramdır. Yaşam kalitesinin yüksek olması aynı zamanda kentsel ekonomik canlılığın artmasına, ekonomik canlılığa ve yerleşim yerinde ekonomik olarak bir zenginleşmeye katkı sağlayacaktır (Evcil Türksever, 2001: 70).

Kentsel yaşam kalitesi, sosyal çevre, ekonomik çevre, fiziksel çevre, teknolojik çevre ve politik çevre kalitesine yönelik bileşenlerden oluşmaktadır (D'Agostini ve Fantini, 2008: 491). Sosyal çevre kalitesi eğitim ve sağlık olanakları, yaşam biçimi ile; ekonomik çevre yaşam maliyeti ve alım gücü ile; fiziksel çevre konut, altyapı, rekreasyon alanları, açık ve yeşil alanlar ile; politik çevre ise kentin yönetsel süreçlerini ifade etmektedir. Kentsel yaşam kalitesi, aynı zamanda yaşanılabilirlik, sürdürülebilirlik ve sağlıklı kent kavramlarını ifade etmektedir.

Yaşanabilirlik

Kentlerin yaşanabilir mekânlar olması gerektiğini ilk olarak Jane Jacobs ortaya atmıştır. Jacobs'a göre kentler, yaşanabilir canlı mekânlar olmalıdır. Aynı zamanda kentlerin sosyal, ekonomik ve fiziki mekânlarının toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, insanlar arasındaki ilişkilerin daha olumlu zeminde gerçekleştirilebilecek mekânların oluşturulması gerektiğini savunmaktadır (Keçeli vd., 2014: 284).

1960'lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanan kentsel yaşanılabilirlik kavramı, kentsel yaşam için önemli bir yere sahiptir. Dünya çapında görülen nüfus artışları, kentlerin aşırı ve plansız büyümesi, kent sakinlerinin refah seviyelerinin yükseltilmesi beklentisi kentsel yaşanılabilirlik kavramının önemli olduğunu ortaya koyan olgulardır (Keçeli, 2013: 234). Aynı zamanda kentin refah düzeyinin yüksek olması, kentin daha yaşanabilir olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramı, ilk olarak 1982 yılında kabul edilen Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır. Daha sonra 1987 yılında yayımlanan Brundland Raporu'nda "Bugünün kaynaklarının gelecek kuşakların gereksinimlerinden ödün verilmeksizin kullanılması" (Dışişleri Bakanlığı, 2026) şeklinde tanımlanmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının sosyal, ekonomik ve çevresel boyutları ile gelecek kuşakların yaşam koşullarının zarar görmemesi amaçlanır. Kentsel sürdürülebilirlik kavramı ile sürdürülebilirliğin kentsel düzeyde hayata geçirilmesi istenmektedir. Böylece kentsel yaşamda devamlılık sağlanacaktır. Sürdürülebilir kentler, insan gereksinimlerine yanıt verebilen kentlerdir. Çevreyle uyumlu olan bu kentlerin ekolojik ayak izinin de düşük olduğu söylenebilir.

Sağlıklı Kent

Sağlıklı kentler, planlama ve yapılandırma aşamasında kent sakinlerinin huzur ve sağlığını ön planda tutarak kent ortamının bireylerin yaşam kalitesine herhangi bir zarar vermeyecek olan kentlerdir (Başaran, 2007: 211).

Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlıklı kentlere ilişkin tanımında sağlık kavramı yalnızca hastalıkla ilişkilendirilmemiş, sağlığın kentlilerin sosyal, fiziksel ve zihinsel refahının da sağlanması ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (DSÖ, 2011'den akt., Başaran, 2008: 7-8). Dünya Sağlık Örgütü, insan sağlık ve esenliğinin iyileştirilmesinin kentlerle de yakından ilişkili olduğu görüşüyle bu kapsamda "Sağlıklı Kentler Projesi"ni oluşturmuştur (Ulusal ve Koç, 1999: 197). Bu proje, Avrupa kentlerindeki yetkililerle sağlık standartlarının artırılması amacıyla yerel düzeyde lobi oluşturulması hedeflenmektedir. Proje ile kentlilerin sosyal, fiziksel, çevresel ve mental olarak esenliklerinin

sağlanmasıyla yaşam kalitelerinin artırılması amaçlanmıştır (De Leeuw, 2001: 36).

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ

Kentsel yaşam kalitesi, karmaşık bir göstergeler dizini olarak doğal çevre, çevresel kirlilik, yeşil alan kullanımını içeren açık ve kapalı mekân standartları, gelir seviyesi, suç oranları ve işsizlik oranı gibi kentlilerin refahını ilgilendiren kriterlerin yanında eğitim, sağlık, eğlence, toplu taşıma gibi yerel yönetimlerce sunulan kentsel hizmetlerin olduğu hizmet çeşitliliği ve niteliği konularını içermektedir (Yıldız, 2007: 27). Kentsel yaşam kalitesine ilişkin yapılan çalışmaların farklı kriterler dikkate alınarak yapıldığı söylenebilir.

Koçak (2009: 35-36), kentsel yaşam kalitesini artırma hedefiyle kent yönetimlerinin odaklanması gereken çok çeşitli alanları belirlemiştir. Bu alanlar, kentsel sürdürülebilirliği sağlayan ve yerel halkın yaşam kalitesini doğrudan etkileyen stratejiler içermektedir. Özellikle altyapının geliştirilmesi, sosyal donatı alanlarının artırılması, konut stokunun iyileştirilmesi gibi fiziksel altyapı alanları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca ulaşım ağlarının daha sağlıklı ve verimli bir şekilde düzenlenmesi, kentsel yaşamın temel dinamiklerinden biri olan sosyal ve beşeri sermayenin artırılması da büyük bir önem taşır. Bu sermayenin geliştirilmesi, eğitim, sağlık ve kültürel hizmetlere erişimin artırılması ile mümkündür. Aynı zamanda, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması gibi çevresel faktörler de kentsel yaşam kalitesini doğrudan etkileyen unsurlar olarak öne çıkar. Kent güvenliğinin sağlanması ve kent hukukunun geliştirilmesi, yaşayanların huzurunu ve güvenliğini garanti altına alırken, kentsel alanların ekonomik ve ticari etkinliğinin artırılmasıyla kentsel kalkınma sağlanabilir. Tüm bu faktörlerin yönetsel açıdan entegre edilmesi ve kurumlar arası etkin iletişim, kentsel yaşamın kalitesini yükseltmek için temel bir stratejidir. Etkin ve verimli bir yönetim anlayışı, bu stratejilerin başarılı bir şekilde hayata geçirilmesinde belirleyici olacaktır.

El Din ve arkadaşları (2013: 89) ise kentsel yaşam kalitesini daha derinlemesine inceleyerek, bu kalitenin yedi temel boyutta gerçekleştiğini savunmaktadır. Bu boyutlar, şehirdeki sosyal etkileşimden çevresel koşullara kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Sosyal kentsel yaşam kalitesi, bireylerin sosyal bağlarını, mahalle kültürünü ve toplumsal dayanışmayı kapsar. Ekonomik kentsel yaşam kalitesi, istihdam imkânları, gelir dağılımı ve ekonomik fırsatlar üzerinden şekillenir. Çevresel kentsel yaşam kalitesi, hava kirliliği, yeşil alanların durumu ve doğal çevre faktörleriyle doğrudan ilişkilidir. Fiziksel kentsel yaşam kalitesi ise barınma koşulları, altyapı hizmetlerinin kalitesi ve ulaşım ağlarının etkinliği ile ilgilidir. Psikolojik kentsel yaşam kalitesi, bireylerin şehirdeki yaşamdan duyduğu memnuniyet, güvenlik hissi ve stres düzeyleriyle bağlantılıdır. Politik kentsel yaşam kalitesi, yerel yönetimlerin şeffaflık, etkinlik ve halkla ilişkiler düzeyine dayanır. Son olarak, devingen kentsel yaşam kalitesi, kentin zaman içindeki gelişim ve değişim kapasitesini ifade eder. Bu boyutların her biri, kentsel yaşamın her yönünü kapsayarak yaşam kalitesini şekillendiren temel unsurlardır.

Evcil Türksever (2001: 78) ise Türkiye'deki büyükşehirler ve diğer yerleşim yerlerinde yaşam kalitesini etkileyen faktörleri daha spesifik olarak belirtmektedir. Bunlar, iklim özellikleri ve çevre kirliliği gibi doğal faktörlerden, konutların konfor düzeyi ve komşularla ilişkiler gibi sosyal faktörlere kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Ayrıca sağlık imkânlarının erişilebilirliği, suç oranları ve trafik durumu gibi şehirdeki günlük yaşamı etkileyen faktörler de yaşam kalitesini belirleyen unsurlardır. Sinema, tiyatro ve diğer kültürel etkinliklerin sayısı, sportif faaliyet olanakları ve eğitim imkânları gibi yaşam kalitesini arttıran sosyal olanaklar da önemli kriterlerdir. Alışveriş imkânları, parklar ve yeşil alanlar gibi kent estetiği ve yaşam alanının kalitesi, insanların yaşam kalitesini doğrudan etkileyen unsurlardır. Ayrıca, işe gidış geliş için harcanan süre ve toplu taşıma imkânlarının etkinliği, kentsel yaşamın pratik yönlerini şekillendiren önemli faktörler arasında yer alır.

Özgür ve Yavuzçehre (2004: 440) küçük yerleşim yerlerinde yaşam kalitesini etkileyen faktörleri ele almışlardır. Bu faktörler arasında, yerleşim yerinin coğrafi konumu, doğal kaynakların varlığı ve belediyelerin mali imkânları yer alır. Küçük yerleşim yerlerinde, büyükşehirler ile olan ulaşılabilirlik ve bu yerlerin coğrafi özellikleri, yaşam kalitesini doğrudan etkileyebilir. Ayrıca, yerel yönetimlerin gelir imkânları, geçmişten gelen kişisel birikimler ve toplumsal yapı da yaşam kalitesine etki eden diğer faktörlerdir. Bu faktörler, küçük yerleşim yerlerinde yaşam kalitesini belirleyen başlıca unsurlar arasında sayılmaktadır.

Bu genişletilmiş kriterler, kentsel yaşam kalitesinin çok yönlü ve dinamik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Hem fiziki çevre faktörleri hem de toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutlar, yaşam kalitesinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu unsurların uyumlu bir şekilde birleştirilmesi ve yönetilmesi, kaliteli bir yaşam alanı oluşturulmasına katkı sağlar.

Kentsel yaşam kalitesini etkileyen faktörler çok boyutlu bir yapı sergilemektedir. Evans (1994: 69), bu çok boyutlu yapıyı kuramsal bir model çerçevesinde incelemiştir. Modelde yaşam kalitesini hoşnutluk, yetenekler, sosyal çevre, bireysel faktörler ve biososyofiziksel boyutlarıyla tanımlanmaktadır.

2014'te yayımlanıp 2018 yılında revize edilen uluslararası ISO 37120 "Toplulukların sürdürülebilir gelişimi- şehir hizmetleri ve yaşam kalitesi göstergeleri", kentsel alanların performans analizi için entegre bir görünüm oluşturmak için uzmanların ilk başarılı çabası olmuştur. Standart, neyin ölçüldüğü ve nasıl yapılması gerektiği konusunda tek tip tanımlar sağlamaktadır. Ayrıca raporlama, karşılaştırma ve kıyaslama için ortak bir temel sunmaktadır (ISO, 2024). "Uluslararası Standart ISO 37120: 2018, neyin ölçüldüğüne ve bu ölçümün nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin tek tip bir yaklaşım sağlayan bir dizi standartlaştırılmış Temel, Destekleyici ve Profil göstergesi oluşturur".

ISO 37120, Şehir Hizmetleri ve Yaşam Kalitesi ile ilgili; ekonomi, eğitim, enerji, çevre ve iklim değişikliği, finans, yangın ve acil müdahale, yönetim, sağlık, konut, nüfus ve sosyal koşullar, yeniden oluşturma, emniyet, katı atık, spor ve kültür, telekomünikasyon, şehir ve bölge planlama, ulaşım, kentsel/yerel tarım ve gıda güvenliği, atıksu ve su gibi 21 şehir temasını tanımlamaktadır (ISO, 2024).

Yerleşim alanlarında yaşayan bireylerin söz konusu yerle kurdukları bağ, hayata bakış açıları, duyguları, beklentileri de yaşam kalitesinin tespitinde önem taşımaktadır. Kentsel yaşam kalitesiyle ilgili olarak yapılan çalışmalarda genel geçer tek bir ölçütün bulunmadığı söylenebilir. Çünkü bir yerleşim yerinin yaşam kalitesinin yalnızca objektif verilerle ölçülmesi söz konusu olamaz (Karakurt Tosun, 2010: 150). Bu açıdan değerlendirildiğinde kentsel yaşam kalitesi olgusu, öznel ve nesnel göstergeler bağlamında ayrı ayrı değerlendirilebilir.

Kentsel Yaşam Kalitesinde Nesnel Göstergeler

Nesnel göstergeler, yaşam kalitesini ölçmeye yönelik araştırmalarda, bireylerin kişisel deneyimlerinden bağımsız olarak fiziksel çevre ve toplumsal koşullarla ilişkili verileri temsil eder. Bu göstergeler, genellikle sayısal verilere dayalıdır ve yaşam kalitesini etkileyebilecek çevresel, ekonomik ve sosyal faktörleri kapsamaktadır. Örneğin, suç oranları, hava kirliliği, çevresel faktörler, iklim koşulları, eğitim olanakları, ulaşım imkânları, trafik yoğunluğu, yeşil alanlar, parkların mevcudiyeti, barınma imkânları gibi unsurlar, kent yaşamını etkileyen nesnel göstergelere dâhil edilebilir. Bu unsurlar, bir toplumun yaşam kalitesini değerlendirmek için ölçülebilir ve gözlemlenebilir veriler sunar (Beritan, 2014: 91).

Toplumsal düzeyde nesnel yaşam kalitesi göstergeleri, bir toplumun genel refahını, sağlık

durumunu, eğitim seviyesini ve ekonomik koşullarını belirlemeye yardımcı olan unsurlardan oluşur. Çevre kalitesi, toplumun yaşam alanlarını doğrudan etkileyen faktörlerden biri olup, çevresel kirliliğin seviyesinin düşürülmesi, yeşil alanların artırılması gibi unsurların toplum sağlığı üzerinde doğrudan etkileri olabilir. İnsan kaynakları, sağlık ve eğitim, toplumun potansiyelini ve bireylerin yaşam kalitesini yükselten unsurlardır. Toplumsal bütünleşme, bir toplumun üyeleri arasında eşitlik, dayanışma ve ortak değerler etrafında birleşmesini sağlar, bu da sosyal uyumun ve genel yaşam kalitesinin artırılmasına yardımcı olur. Ayrıca, siyasal sistemin niteliği, bir toplumda bireylerin haklarının korunması ve adaletin sağlanması gibi unsurlar da nesnel yaşam kalitesini belirleyici faktörlerdendir (Tekeli, 2010: 111-112).

Bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesi göstergeleri, daha çok kişilerin yaşam kalitesine dair somut ölçütleri temsil eder. Örneğin, bireylerin çevreyle kurdukları ilişkiler, sağlıkları ve bu alandaki yaşam kalitesi göstergeleri, eğitim düzeyleri, gelir seviyesi gibi faktörler, bireysel yaşam kalitesinin belirleyicilerindedir. Ayrıca, sanatsal ve bilimsel başarılar, toplum içindeki statü ve farklılaşma, bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen unsurlar arasında yer alır. Toplum içinde yaşanan katmanlaşma ve bireylerin sosyal statüleri de bu göstergeler arasında değerlendirilebilir. Siyasal süreçlere katılım düzeyi, boş zamanların etkin kullanımı ve kişisel yaşam alanı da bireysel yaşam kalitesini belirleyen faktörlerden sayılmaktadır (Tekeli, 2010: 111-112). Nesnel göstergelerin sağladığı veriler, yaşam kalitesinin ölçülmesinde güvenilir ve somut bir araç sunar. Çünkü bu göstergeler genellikle sayım sonuçları ve resmi kurumlar tarafından yayımlanan raporlardan elde edilen verilere dayanmaktadır. Örneğin, eğitim, sağlık, gelir düzeyi ve konut gibi somut verilere kolaylıkla ulaşılabilir. Bu da farklı yerleşim birimleri veya ülkeler arasında yaşam kalitesinin karşılaştırılmasına olanak sağlar. Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, gelir düzeyinin iyileştirilmesi, yaşam koşullarının düzenlenmesi gibi unsurlar, toplumların genel refah seviyesini yükseltebilir. Bu şekilde, nesnel göstergeler yaşam kalitesinin objektif bir şekilde ölçülmesini sağlar ve bu ölçümler, politika yapıcılar ve araştırmacılar için önemli veri kaynakları sunar (Ceylan, 2007: 8).

Bu bağlamda, nesnel göstergeler, bir toplumun veya bireyin yaşam kalitesini değerlendiren önemli parametrelerdir ve bunlar çeşitli alanlarda yapılan analizlerle, toplumların gelişim düzeylerini ve yaşam kalitesindeki farkları ortaya koymada kritik rol oynar.

Kentsel Yaşam Kalitesinde Öznel Göstergeler

Kentsel yaşam kalitesine ilişkin yapılan araştırmalarda kullanılan öznel göstergeler, genellikle konut ve yaşam alanlarından memnuniyet, şehirle ilgili algılar, güven hissi, sosyal ilişkilerin yapısı, kentin estetik özellikleri ve yerel yönetimlere dair görüşler gibi başlıklardan oluşur (Beritan, 2014: 92). Öznel göstergeler, bireylerin kişisel deneyimlerini ve kendine özgü yaşam tarzlarını doğrudan yansıtan raporlardır. Bu göstergeler, bireyin yaşamına dair kişisel değerlendirmelerini ölçmek için bir araç görevi görmektedir (Ceylan, 2007: 8). Marans (2003)'a göre, öznel göstergeler; ev ve çevresel koşullardan memnuniyet, taşınma isteği, suç algısı, eğitim kurumlarının kalitesi, sağlık hizmetlerine erişim, komşuluk ilişkilerinin durumu, çöp toplama hizmetleri, şehrin yoğunluğu, hükümetle ilgili algılar, bireysel mutluluk ve yaşamdan duyulan memnuniyet gibi unsurları içermektedir. Lee, "Taipei'de Yaşam Kalitesinin Öznel Ölçümü" adlı çalışmasında, öznel göstergeleri belediye hizmetleri, mahalleyle ilgili memnuniyet, toplumsal statü, çevresel faktörler ve yerel destek mekanizmaları olarak sıralamaktadır (Özhekim, 2016: 13).

Tekeli (2010: 111-112), öznel yaşam kalitesi göstergelerini bireysel ve toplumsal düzeyde ele almıştır. Toplumsal düzeydeki göstergeler; güvenli bir yaşam çevresi, yüksek yaşam standartlarına sahip bir toplum, sağlıklı ve güvenli bir hayat, kaliteli eğitim olanakları, ekonomik fırsatlar,

yabancılaşma ve dışlanma hislerinin azalması, toplumun karar alma süreçlerine dahil olması ve aidiyet duygusunu destekleyen keyifli bir yaşam şeklinde sıralanır.

Bireysel düzeyde ise bu göstergeler; doğayla uyumlu, yabancılaşma hissi olmadan sürdürülen bir hayat, genel iyi olma hali, eğitimde başarı, istenilen bilgiye erişebilme, gelirden tatmin olma, toplumda saygınlık görme, haklarının korunduğundan emin olma, topluma aidiyet hissetme, iş dışındaki yaşamına anlam katabilecek faaliyetleri seçme özgürlüğü ve sosyal çevreden memnuniyet gibi unsurları kapsamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ortaya çıkışından beri en önemli yerleşim yerleri olan kentler, insanlara sağladığı imkânlar nedeniyle büyük kitleleri kendine çeken birer cazibe merkezleri olmuştur. Sahip oldukları fonksiyonlarıyla farklı büyüklüklere ulaşan kentler, birçok hizmetin sunulduğu, iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayalı çalışma sisteminin ortaya çıktığı ve sundukları imkânlarla insanlara daha kolay yaşam olanakları sağlayan yerleşim birimleridir.

Sahip olduğu özelliklerle insanların daha kolay şartlarda yaşam şansı bulduğu kentler öne çıkan belli başlı bazı özellikleriyle de sakinlerinin daha huzurlu ortamda yaşayacakları, refah seviyelerinin yüksek olması ve insanların kendilerini güvende hissetmeleri nedeniyle de mutlu oldukları mekânlar haline gelebilmektedir. Belli bir refah seviyesinin üzerinde olan, insanların kendilerini güvende hissettikleri ve tüm gereksinimlerini kolaylıkla karşılayabildikleri, çevresel konuda asgari sağlık koşullarını sağlayan kentlerin genel olarak kentsel yaşam kalitelerinin yüksek olduğu söylenebilir olsa da kentsel yaşam kalitesi konusunda yapılan her bir çalışmada kentsel yaşam kalitesi kriterlerinin farklı olduğu görülmektedir.

Kent araştırmalarında sık kullanılan kentsel yaşam kalitesi kavramının göstergelerinin belirlenmesinde genel bir çerçeve çizilmesi, çizilecek olan bu çerçeveye göre bu kavrama yer verilmesi bu kavramın daha doğru kullanımı açısından önemli görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin yükseklik düzeyi aynı zamanda ideal kentin bir tanımı olarak da düşünülebilir. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde sosyal, ekonomik, çevresel, kültürel, politik ve psikolojik açılardan kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamasının gerektiği düşünülmektedir.

Belirlenen kriterlere göre kentsel yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi için kente uygun bir planlama yapılarak uygun imar çalışmalarının başlatılması, altyapının geliştirilmesi, eğitim, sağlık vb. hizmet koşullarının geliştirilmesi ve kentsel hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, tarihi ve kültürel değerlerinin korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanması, kentlilerin sahip oldukları hakların bilincinde olmaları ve diğer bireylerin haklarına saygılı davranacak düzeyde kentlilik bilincinin sağlanması amacıyla kent hukukunun geliştirilmesi, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla kentlilere yeni imkânların sağlanması, konut stoğunun iyileştirilmesi ve konutun konfor koşullarının belli standartlarda olması, kentlilerin kendilerini güvende hissedebilecekleri güvenli ve huzurlu bir kent ortamının sağlanabileceği suç oranının minimize edilebilmesi, sosyal donatı alanlarının geliştirilmesi, kentlilerin siyasal karar alma süreçlerine katılımını kolaylaştıracak önlemlerin alınması, kent ekonomisinin geliştirilmesi için kentte üretimin teşvik edilmesi, bireylerin çalışma koşullarının beklentileri karşılayabilmesi, ticari etkinliğin artırılması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında gerekli hassasiyeti oluşturan kuralların oluşturulması, kente göçlerin planlı olarak gerçekleştirilmesi, kentteki sosyal dokunun bozulmasının önlenmesi, sinema- tiyatro sayısının kentlilerin ihtiyaçlarına göre yeterliliği, sportif faaliyetlerin kentlilerin beklentilerini karşılayabilmesi, kentlilerin geçimlerini sağlayabilecekleri asgari gelirlere sahip olmaları, kent içi yeşil

alanların yeterli düzeyde olması, alış-veriş imkânlarının yanında kent için toplu taşıma olanaklarının ihtiyaçları karşılayabilmesi, kentin afet ve acil durumlara karşı dirençli hale getirilmesiyle afet ve acil durumlar karşısında can ve mal kayıplarında zararların asgari düzeye getirilmesi, atık yönetiminin çevresel sürdürülebilirliğe uygun olması, gereksinim duyulan enerji kaynaklarına yeterli düzeyde erişim, kentlilerin gıda güvenliğinin sağlanması bu bağlamda önemli görülen kriterlerdendir.

KAYNAKÇA

- Argüden, Y. (2008). *Sürdürülebilir yaşam ve kalite*. Önce Kalite Dergisi, 12–14.
- Atik, A., Taçoral, E., & Altunkasa, M. F. (2014). Kent halkının kentsel yaşam memnuniyeti üzerinde etkili sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Kemaliye örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(9), 21–33. <https://izlik.org/JA77YR37DF>
- Başaran, İ. (2007). Sağlıklı kent kavramının gelişmesinde sağlıklı kentler projesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 207–229.
- Başaran, İ. (2008). *Sağlıklı kent planlaması açısından Isparta* (Tez No. 227069) [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi], Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Beritan, S. C. (2014). *Küresel kentler bağlamında yaşam kalitesi göstergelerine kalitatif bir bakış: İstanbul-New York karşılaştırması* (Tez No. 356434) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi], Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Campbell, A., Converse, P. E., & Rodgers, W. L. (1976). *The quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfactions*. Russell Sage Foundation.
- Ceylan, A. (2007). *Yaşam kalitesinin artırılmasında kentsel yeşil alanların önemi ve kentsel dönüşüm ile ilişkilendirilmesi* (Tez No. 223234) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi], Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- D'Agostini, L. R., & Alfredo, C. F. (2008). Quality of life and quality of living conditions in rural areas: Distinctively perceived and quantitatively distinguished. *Social Indicators Research*, 89, 487–499. <https://doi.org/10.1007/s11205-008-9245-4>
- De Leeuw, E. (2001). Global and local (glocal) health: The WHO healthy cities programme. *Global Change and Human Health*, 2(1), 34–45. <https://doi.org/10.1023/A:1011991014805>
- El Din, H. S., Shakaby, A., Farouh, H. E., & Elarjena, S. A. (2013). Principles of urban quality of life for a neighbourhood. *HBRC Journal*, 9(1), 86–92. <https://doi.org/10.1016/j.hbrj.2013.02.007>
- Ertan, A. K. (2008). Kentli hakları ve kente karşı suç bağlamında kentli etiği. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 20, 1–22.
- European Environment Agency. (2004). *Indicators*. <http://themes.eea.eu.int/indicators/>
- Evans, D. R. (1994). Enhancing quality of life in population at large. *Social Indicators Research*, 33, 47–84. <https://doi.org/10.1007/BF01078958>
- Evcil Türksever, N. (2001). *Türkiye'de büyük şehir alanlarında yaşam kalitesinin değerlendirilmesine yönelik bir yöntem denemesi* (Tez No. 104278) [Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi], <https://polen.itu.edu.tr/server/api/core/bitstreams/b2917fa7-a1d5-4c20-8b1f-721c30595632/content>
- International Organization for Standardization. (2024). *ISO home*. <https://www.iso.org/home.html>
- Karakurt, E. T. (2010). *21. yüzyıl kentleri: Mekân, kültür ve yönetim perspektifinde*. Ekin Kitabevi.
- Keçeli, A. (2013). Kentsel yaşanılabilirlik ve cinsiyet. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 232–245. <https://izlik.org/JA34WF48SD>

- Keçeli, A., Sariusta, F., & Karakuyu, M. (2014). Kamu hizmetlerinin kentsel yaşanılabilirlik üzerine etkisi: Beylikdüzü örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 381–401. <https://doi.org/10.14781/mcd.72052>
- Koçak, H. (2009). Coğrafi bilgi sistemlerinin kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine etkileri üzerine bir değerlendirme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 141–148. <https://izlik.org/JA94ZK53LF>
- Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. *Building and Environment*, 43(7), 1205–1215. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2006.11.023>
- Marans, R. W. (2003). Understanding environmental quality through quality of life studies: The 2001 DAS and its use of subjective and objective indicators. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 73–83. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00239-6](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00239-6)
- Özgür, H., & Yavuzçehre, P. S. (2004). Kentsel yaşam kalitesi çerçevesinde Ege Bölgesinden başarılı belde belediyesi, yaşanabilir kasaba örnekleri: Yeşilyuva-Acıpayam, Atça-Sultanhisar, Alaçatı-Çeşme. İçinde *Yerel yönetimler kongresi dünden bugüne yerel yönetimlerde yeniden yapılanma bildiriler kitabı*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Pacione, M. (2003). Urban environmental quality and human wellbeing: A social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 19–30. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00234-7](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00234-7)
- Sapancalı, F. (2009). *Toplumsal açıdan yaşam kalitesi*. Altın Nokta Basım Yayım.
- Szalai, A., & Andrews, F. (Eds.). (1980). *The quality of life*. Sage.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2026). *Sürdürülebilir kalkınma*. <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>
- Tekeli, İ. (2010). *Gündelik yaşam, yaşam kalitesi ve yerellik yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2024). *Türk Dil Kurumu resmi internet sitesi*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Ulusel, B., & Koç, S. (1999). Sağlıklı kentler. *Toplum ve Hekim Dergisi*, 14(3), 196–203.
- Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., & de Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; A literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65, 5–18. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00232-3](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00232-3)
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life. *Journal of Happiness Studies*, 1, 1–39. <https://doi.org/10.1023/A:1010072010360>
- World Health Organization. (2024). *World Health Organization official website*. <https://www.who.int/>
- Yıldız, H. T. (2007). Kentsel yaşam kalitesi: Kuram, politika ve uygulamalar. *Mimarlık Dergisi*, (335).